

Sygn. akt IV CSK 328/20

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Janiszewska

w sprawie z wniosku M. J.
przy uczestnictwie Gminy Miasta G.
o stwierdzenie zasiedzenia,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 lutego 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w G.
z dnia 25 listopada 2019 r., sygn. akt III Ca [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od M. J. na rzecz Gminy Miasta G. kwotę 2700
(dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni M. J. wniosła skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w G., którym oddalono apelację skarżącej wniesioną od postanowienia Sądu Rejonowego w G. oddalającego wniosek skarżącej o stwierdzenie zasiedzenia bliżej określonej nieruchomości gruntowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna to nadzwyczajny środek zaskarżenia o celu przede wszystkim publicznoprawnym. Celem tym jest zapewnienie jednolitości orzecznictwa oraz spójności i prawidłowości wykładni prawa. Realizacji powyższej

funkcji służy uregulowana w art. 398⁹ § 1 i 2 k.p.c. instytucja przysądu. Stosownie do ww. przepisów Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Podejmowanie odrębnej decyzji w przedmiocie przyjęcia skargi do rozpoznania ma również na celu realizację zasady szybkości postępowania oraz pozwala zaakcentować wysoce sformalizowany charakter postępowania przed Sądem Najwyższym, o czym świadczą określone wymagania konstrukcyjne skargi kasacyjnej.

Jako przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa przywołanie tej przesłanki wymaga poprawnego zidentyfikowania problemu, w tym odniesienia go do konkretnych przepisów. Konieczne jest także przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen danego zagadnienia (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01). Podniesiony problem musi również charakteryzować się nowością; zagadnienie, które było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, co do zasady traci ten walor (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 marca 2012 r., II PK 294/11). Istotność problemu prawnego wyraża się natomiast w tym, że ma on znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (postanowienie Sądu Najwyższego z 23 marca 2012 r., I CSK 496/11).

Tylko we wskazanych wyżej okolicznościach może być realizowana publicznoprawna funkcja skargi kasacyjnej. Jednocześnie przedstawiony Sądowi Najwyższemu problem musi mieć konkretny związek z rozstrzygnięciem danej sprawy, to jest z zarzutami skargi oraz podstawą prawną i faktyczną zaskarżonego wyroku (postanowienie Sądu Najwyższego z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Przyjęcie skargi do rozpoznania ma bowiem na celu zarówno realizację interesu publicznego jak i ochronę praw prywatnych.

Zdaniem wnioskodawczynie w sprawie występują dwa zagadnienia prawne. Pierwsze sprowadza się do pytania, czy do obalenia domniemania z art. 339 k.c. wystarczające jest wykazanie, że bliżej nieokreślona część nieruchomości objętej wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia była dzierżawiona przez wnioskodawcę, czy też wzruszenie tego domniemania wymaga wykazania przez uczestnika postępowania obszaru objętego umową dzierżawy. Drugie z zagadnień prawnych przedstawionych w skardze kasacyjnej ujęto w formie pytania o to, czy wykazanie istnienia między wnioskodawcą a uczestnikiem umowy dzierżawy bliżej nieokreślonej części nieruchomości objętej wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia przenosi na wnioskodawcę ciężar wykazywania, jaki obszar objęty był władaniem zależnym (umowa dzierżawy), a jaki posiadaniem samoistnym.

Z treścią pierwszego z przytoczonych zagadnień prawnych koresponduje jedyny zarzut skargi kasacyjnej, dotyczący naruszenia art. 339 k.c. przez jego niewłaściwe niezastosowanie, polegające na uznaniu, iż w sytuacji niemożliwości rozróżnienia, jaki obszar wnioskodawczynie posiadała niejako poza umowami dzierżawy, a jaki w ramach zawartych umów dzierżawy, domniemanie samoistności posiadania zostało skutecznie obalone.

Analiza pierwszego z zagadnień prawnych, dokonana przez pryzmat motywów zaskarżonego orzeczenia, prowadzi do wniosku, że nie zaistniała wskazywana przez skarżącą przyczyna kasacyjna, mająca uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Zagadnienie to zostało oparte na założeniu o podstawach do zastosowania w sprawie domniemania prawnego unormowanego w art. 339 k.c., które jednak wadliwie, zdaniem skarżącej, Sąd Okręgowy uznał za obalone. Przyczyn obalenia presumpcji skarżąca upatrywała w bezpodstawnie przypisanej jej przez Sąd konieczności wykazania, która konkretnie część nieruchomości pozostawała we władaniu wnioskodawczynie jako posiadaczki zależnej dzierżawionego gruntu, a która część była przedmiotem posiadania samoistnego, mogącego prowadzić do zasiedzenia.

Tymczasem z motywów zaskarżonego orzeczenia wynika, że Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji o niewykazaniu przez skarżącą podstawy faktycznej umożliwiającej przyjęcie domniemania z art. 339 k.c. (s. 21

uzasadnienia postanowienia Sądu drugiej instancji). Ten pogląd, w ścisłym ujęciu, oznaczałby, że w sprawie nie powstało zagadnienie obalenia domniemania prawnego, czyli wykazania fałszywości wniosku (następnika) presumpcji, lecz ewentualnie - niepodniesiona przez wnioskodawczynię – kwestia niewykazania przesłanki zastosowania domniemania. Niewykazanie przesłanki domniemania prawnego, przybierającego postać implikacji, powoduje, że nie zachodzą podstawy do związania sądu domniemaniem (art. 234 k.p.c.), czyli do ustalenia faktu określonego w następniku presumpcji. W takiej sytuacji ustalenia faktyczne dokonywane są z pominięciem stosowania domniemania, natomiast nawiązania do jego obalenia, tzn. wykazania nieprawdziwości wniosku presumpcji, stają się bezprzedmiotowe. Obalenie domniemania wchodzi bowiem w rachubę dopiero wówczas, gdy uprzednio wykazana została przesłanka presumpcji, obligująca do uwzględnienia działania domniemania, czyli ustalenia faktu określonego we wniosku presumpcji.

Wypada przypomnieć, że przedmiotem domniemania z art. 339 k.c. jest wyłącznie przypisanie określonego charakteru prawnego władaniu rzeczą: po pierwsze - jako posiadania (a nie dzierżenia) i po drugie - jako posiadania samoistnego, a nie zależnego. Zastosowanie tego domniemania pozwala więc jedynie na związanie sądu (art. 234 k.p.c.) kwalifikacją władania jako posiadania samoistnego, chyba że zostanie wykazane przeciwieństwo wniosku domniemania. Działanie art. 339 k.c. nie obejmuje natomiast wykazania samego faktycznego władania rzeczą, a w przypadku nieruchomości gruntowych – władania nieruchomością w określonych granicach. Ciężar dowodu przesłanki ww. domniemania prawnego, czyli władania w określonych granicach nieruchomością wskazaną we wniosku o stwierdzenie zasiedzenia, spoczywa na podmiocie powołującym się na nabycie własności gruntu w drodze zasiedzenia, gdyż to on z faktu tego wywodzi skutki prawne. Powyższa kwestia nie powinna budzić wątpliwości wobec treści art. 339 k.c. Ponadto w typowych dla praktyki orzeczniczej przypadkach podmiot, kto powołuje się na samoistne posiadanie nieruchomości w terminach tak długich, jak terminy zasiedzenia, zwykle jest w stanie precyzyjnie wskazać, który konkretnie grunt pozostawał w jego właścicielskim posiadaniu przez 20 albo 30 lat.

Przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie wystąpiłyby jednak także wówczas, gdyby wywód Sądu Okręgowego, wbrew przytoczonej wyżej wypowiedzi tego Sądu, potraktować jako świadczący o obaleniu domniemania unormowanego w art. 339 k.c. Sąd Okręgowy stwierdził bowiem za Sądem Rejonowym, że „wnioskodawczyni władała całym terenem jako posiadacz zależny”, oraz dodał, że „nie można uznać też, aby wnioskodawca trwale zmienił swój animus possidendi na właścicielski” (s. 20 uzasadnienia, podobnie s. 15). Skarżąca natomiast, która sformułowała jeden zarzut kasacyjny, nie objęła nim dokonanej przez Sąd drugiej instancji kwalifikacji prawnej posiadania wykonywanego przez wnioskodawczynię jako posiadania zależnego. W efekcie omawiane zagadnienie prawne, jako oparte na założeniu, które jest niemożliwe do pogodzenia z niezakwestionowaną podstawą orzeczenia, nie może być uznane za występujące „w sprawie”, czyli takie, którego rozstrzygnięcie miałoby przełożenie na kierunek rozstrzygnięcia skargi kasacyjnej. To z kolei wyklucza skuteczne sformułowanie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy bada nie sprawę (jako całość), lecz skargę kasacyjną - w graniach wyznaczanych przede wszystkim zgłoszonymi w skardze zarzutami. Wobec niezakwestionowania ww. stanowiska Sądu drugiej instancji, w ocenie wystąpienia przyczyn przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania trzeba przyjąć, że władanie przez wnioskodawczynię całą nieruchomością: w części dzierżawionej i niedzierżawionej, było posiadaniem zależnym. Jeśli więc nawet, wobec pewnych niejasności wyводу Sądu Okręgowego, motywy orzeczenia byłyby uznane za świadczące o podstawach obalenia domniemania unormowanego w art. 339 k.c., to trzeba byłoby uznać, że obalenie to nastąpiło nie z tej przyczyny, iż doszło do niemożliwości rozróżnienia obszarów posiadanych przez wnioskodawczynię na podstawie umowy dzierżawy - i pozostałego obszaru nieruchomości, lecz dlatego, że Sąd Okręgowy po zbadaniu *animi possidendi* wnioskodawczyni uznał, iż w odniesieniu do całej nieruchomości była ona posiadaczką zależną, gdyż nie doszło do zmiany (trwałej) charakteru wykonywanego posiadania na posiadanie właścicielskie.

Wcześniej wskazano już, że domniemanie z art. 339 k.c. nie służy temu, aby podmiot występujący o stwierdzenie zasiedzenia był zwalniany z udowodnienia

władania nieruchomością w określonych granicach, także pod pretekstem przypisania adwersarzowi (tu: uczestniczące postępowania) konieczności wykazania granic gruntu, którym wnioskodawca miałby władać jako posiadacz zależny. Obecnie wypada natomiast zauważyć, że wnioskodawczyni nie twierdziła, iż całą połąć gruntu traktowała jako przedmiot posiadania właścicielskiego. Tym samym skarżąca własnym stanowiskiem wykluczyła sugerowane w skardze kasacyjnej założenie, jakoby działanie domniemania miało prowadzić do przypisania wnioskodawczyni posiadania samoistnego całej nieruchomości, a gdyby uczestniczka uważała inaczej, to powinna udowodnić, w których konkretnie granicach wnioskodawczyni nie posiadała gruntu samoistnie. Ten kierunek argumentacji, oparty na rzekomych podstawach zastosowania domniemania, jako oczywiście sprzeczny z innymi ustaleniami sprawy, także prowadziłby zresztą do podważenia wniosku presumpcji – co, jak się wydaje, było jednym z kierunków uwzględnianych w stanowisku Sądu drugiej instancji.

Skarżąca nie wyjaśniła istoty i potrzeby rozstrzygnięcia drugiego z wyróżnionych zagadnień prawnych, co wyklucza uznanie, że zaistniała przyczyna kasacyjna określona w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.c. Kilka marginalnych uwag wypada jednak poświęcić wyrażonym przez skarżącą zastrzeżeniom, czy wykazanie istnienia umowy dzierżawy bliżej nieokreślonej części nieruchomości objętej wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia „przenosi na wnioskodawcę ciężar wykazywania, jaki obszar był we władaniu zależnym (umowa dzierżawy) a jaki obszar w posiadaniu samoistnym”. Odpowiedź na to pytanie, nieobejmujące kwestii ewentualnego stosowania domniemania unormowanego w art. 339 k.c., nie budzi wątpliwości; samo pytanie nie może być więc uznane za zagadnienie, a tym bardziej: istotne zagadnienie prawne.

U podstaw cytowanego pytania leży niezasadna sugestia, że pierwotnie to na uczestniczące postępowania spoczywał ciężar dowodu faktu posiadania przez wnioskodawczynię nieruchomości w bliżej określonym charakterze, tzn. co do części gruntu: jako posiadania samoistnego, w pozostałym zakresie - zależnego, a dopiero wykazanie przez uczestniczkę istnienia umowy dzierżawy doprowadziło do rzekomego „przeniesienia” na wnioskodawczynię ciężaru dowodu tego, jaki obszar gruntu był posiadany samoistnie, a jaki zależnie. Ponadto sposób ujęcia

analizowanego pytania, niezależnie od zastrzeżeń wywołanych brakiem precyzji wyrażenia o „przeniesieniu ciężaru wykazywania”, świadczy o nierozróżnianiu przez skarżącą pojęć dowodu głównego i dowodu przeciwnego.

W sprawie o stwierdzenie zasiedzenia ciężar dowodu posiadania samoistnego nieruchomości w określonych granicach spoczywa na tym, kto z tego faktu wywodzi skutki prawne, czyli zwykle na podmiocie występującym o stwierdzenie zasiedzenia. Zmiany (czy „przeniesienia”, jak określiła to skarżąca) rozkładu ciężaru dowodu danego faktu nie powoduje podjęcie przez właściciela nieruchomości obrony, np. przez przytoczenie okoliczności, które miałyby wywołać wątpliwości co do tego, czy prawdziwe są twierdzenia wnioskodawcy o faktach (art. 6 k.c.), z których wywodzi on nabycie nieruchomości przez zasiedzenie. W okolicznościach sprawy powołanie się przez uczestniczkę na okoliczność dzierżawy gruntu przez wnioskodawczynię nie spowodowało więc, że to Gmina stała się obciążona ciężarem udowodnienia, w jakich granicach wnioskodawczyni miała rzekomo być posiadaczką samoistną nieruchomości. Konsekwentnie także wykazanie faktu związania umową dzierżawy nie prowadziło do - rzekomego - powrotu ciężaru dowodu do wnioskodawczyni. Ciężar dowodu głównego stale i niezmiennie obciążał bowiem skarżącą.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach orzeczono na podstawie § 5 pkt 1 w zw. z § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 265).

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

jw

[aw]